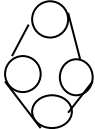

**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATI KO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: KEI NA VEIVAVAKOSO LOTU VAKARISITO**

June 14, 15: Penitiko 3 [Penetost 3]: Nodai naki meda veikilai dina sara [bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavoui na noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakataka se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegucegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakayacori e dua na porokaramu ka rawa ni vukea na noda veikilai vinaka.

Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gunu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qarauni na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

A.Ai Vakamacala me baleta nai vola nei Samuela: Nai matai kei nai karua ni Samuela e dua ga nai vola balavu enai vola vivigi [scroll]. Ea qai wasei ga e muri me vakarawarawataka na kena volai ka maroro'i me veirauti ka rawarawa na kena wiliki. Na vuna ga ni kune vakawasoma kina na yacai Samuela me vaka ni baleti koya ga nai vola; e rairai ni a vakaitavi ena kena volai ena 1375 se 1220 BC/BCE. E nanumi ni levu ea vola ko Samuela, ia eso na tikina e vakaitavi kina ko Necani na parofita kei Kata [I Veigauna 29:29]. Nai naki ni vola me volai kina nai otio'i ni Dauveilewai ko Samuela, [nai balebale ni yacana :sa vakarorogo Kalou-I Samuela 1:20]. Ea tukuna na veisau levu e yaco mai na Nona veiliutaki na Kalou [theocracy], ki na nodra a kerea na Isireli mera sa vakatui [monarchy]. Ia e dei tu ga na nodra vakabauta ni nodra Kalou ga ko Jiova e veiliutaki ka sai Koya talega na nodra Tui. Ia, me dua ga na tamata me vakayacora nai tavi ni veiliutaki se nai tavi vakatui me vakataki ira na vo ni veimatani tu ka ra tiko tikivi ira. Dina ga nira sa vakatui, ia me dei tu ga na nodra vakaliuci ka vakararavi tikoga vei Jiova; e dua na kenai vakaraitaki vinaka ko Tevita na Tui ka duidui sara mai vei Saula nai matai ni tui. Nai matai ni tui ko Saula ka sega soti sara ni vinaka na nona veiliutaki, kei nai vakavakarau ni tui rogo ka dokai ko Tevita, ka sa nodrai nuinui na Isireli. Mai vei Tevita sa yavutaki kina na nodra bula ena kena buli cake na vakasama vakaMesaia me vaka era a parofisaitaka mai na parofita, kei ira nai apositolo ka sa mai vakadeitaka na Lotu vaKarisito ni sai Jisu ga sa kawa mai vei Tevita. Sa matata sara ena vakasama vakaJiu nira namaka tikoga e dua na Mesaia me mai veisereki ka sa kenai balebale nira sega ni vakabauti Jisu ni sai Koya na Mesaia era namaka. II. Ke tiko na nomu gauna mo wilika kece nai vola nei Samuela ka rogoca kina nai talanoa ni nona cakacaka na Kalou ka vakayagataki ira na Nona tamata me yaco kina na Nonai naki. Vakatotolo ga na wasei ni I Samuela: 1-7:Sa baleta na bula nei Samuela, kei na nodra ravuravu na meca, kei na nodra kerea na Kalou me vukei ira. 8-15:35: Sa buli Saula me tui ko Samuela, kei na nodrau vakaitavi vata na tui kei na luvena ko Jonanaci enai valu. Ia, ea sega ni taucoko na nona vakarorogo Vua na Kalou na tui ko Saula. 15:35-31:13: Ea buli ko Tevita me Tui ko Samuela, ea sega ni bau kila ko Saula na veibuli sa yaco ogo. Ea tekivu me rogo ko Tevita ena nona a vakadrukai Koliaci na qaqa ni Filisitia. Ka sa rogo vakalevu ko Tevita ena nona veiliutaki enai valu, me vaka ni sa dauqaqa ena nona ravuravu, ia sa sega ni rogo levu ko Saula. Sa siqema ko Saula ni sa rogolevu mai ko Tevita me vaka na nodra seretaka voli na goneyalewa ni Isireli: 'Sa vakamatea ko Saula e 1000 na meca, ia sa vakamatea ko Tevita e 10

na udolu na meca [29:5]. Sa dro voli ko Tevita mai vei Saula, ka kauti ira yani na nonai lawalawa ki Filisitia. Erau a vakamatei ko Saula na tui kei Jonacani na luvena ena nodrai valu kei ira na Filisitia. Sa dei tu ga na lewa ni Kalou ena veika me baleti Tevita, ko ya me sa tui Isireli. Ea kaya na Kalou vei Samuela, 'Au sa cati Saula ka'u sega ni vakatara me tui tikoga e Isireli. Kakua ni yalobibi tiko me baleti koya...lako vei Jese ena koro ko Peceliema baleta ni'u sa digitaka e dua vei ira na luvena me tui' [I Samuela 16:1].

I Samuela 15:34-16:13: I. Eda raica na veisau sa yaco mai na nodra sa vinakata me ra sa vakatui me vakataki ira na veivanua volekati Isireli, dina ga ni sa vakadonuya na Kalou, sa kaya vei ira na Kalou ena vakavakadewa nei Samuela ni sa tu nai tavi lelevu se lalai me ra qarava ena gacagaca kece sara ni kena cicivaki e dua na matanitu, na vanua se lotu. Sa vaka ga ena gauna oqo, ko ira kece na veiliutaki, sa tu na kenai tavi me qarava na lewe ni vanua, sa okati kina na lotu. Sa matata ni Tui tikoga na Kalou, ia sa lesi e so mera laurai tiko ena veisiga me liutaka na matanitu ka tiko na lotu me vakataki Samuela me raica tiko ni donu vaKalou na veiliutaki kei na cicivaki ni matanitu. Sa da mai tinia ni sa *vakarorogo ko Saula nai matai ni Tui vua na Kalou kei Samuela ena nona veiqaravi vakatui.* **II. Nai I Samuela 15:34-16:1-13** [me wiliki mai na tikina 1-34, qai wilika na 35,36 kei na tikina tarava me yacova na 16: 1-13...ena uasivi mo wilika taucoko na wase 16]. Sa dusia vakamatata ni sa *cala ena mata ni Kalou ko Saula: sa talaidredre, sa vakatanitaka nona lewa dodonu na Kalou; sa vakaraitaka vakadodonu vua na parofita ko Samuela.* Sa nakita sara na dauvolavola me vakamatailalaitaka nai talanoa ni nona lawaki ko Saula; e rairai nanuma beka ni na sega ni kila na Kalou na nona talaidredre ena veika sa vakaroti me vakayacora. Sai tavi ni tamata ni Kalou me lako vakadoudou vua na tui, sega ni rerevaka na mate ni saqata na tui ko Saula. Sa vakayacora ga na nonai lesilesi, me vaka sa kacivi kina mai vua na Kalou. *Sai tavi dina vakaparofita me tukuna na dina kei na dodonu ni Kalou.* **E dua na vakasama cecere oqo ka na voqa tiko ena veigauna kecega ni bula vata ko ira na veiliutaki kei ira na lewe ni vanua ka sa tu nai tavi ni parofita se talai ni Kalou me tukuna na dina kei na dodonu.** Ni dua sa cala e mata ni Kalou, sa rogo kina na vosa rerevaki koya “ni sa veivutuni na Kalou ena nona digitaki Saula.” Na vakasama enai Vola Tabu Makawa ko ya ‘ni sa veivutuni na Kalou,’ sa dusia nai tagede ni nodra kila na Kalou na tamata. na vakasama oqo e *vakatamatataki [athromorphism]* na Kalou me vaka oqo: ‘...ko Jiova sa lako voli ena were’[Vakatekivu 3:8]. **Na toso cake ni noda kila na Kalou na tamata kei na vakadinadina ni VT, sa matata ni sega ni veivutuni na Kalou, na tamata ga e dodonu me veivutuni.**

III. E sega ni rawarawa vei Samuela me laki lumuti Tevita ni sa bula tikoga na Tui ko Saula. Sa vakayacora ga baleta ni sa vakarota na Kalou, *sa dei tu ko Samuela ni bibi vua me talairawarawara ga vua na Kalou ka sega ki na lewa vakatui se vakatamata*. Ia sa talairawarawa, vakayacora nai tavi kei na vakacaboi soro ki Peceliema. Sa sega ni vunitaki kina na laki veilumuti, ia sa tiki ga ni cakacaka vakaparofita, vakabete talega. Ena loma ni gauna ni soqo oqo ni vakacaboi soro era sa soqoni talega mai na qase vata kei Jese, kei iratou talega na luvena tagane [yali tiko ko Tevita, ka qai kacivi mai muri]. Sa vakarautaki iratou, veivakasavasavataki taumada ni bera na vakacaboisoro, qai tarava yani na veidigitaki kei na veilumuti. III. Sa duamaka na rai vakatamata, ni raica na veika sa tu e matana: me vaka nai rairai, vukivuki, na kila, nai tovo kei na ka e rawata. Ena gauna oqo sa vakayagataki ni digitaki e dua ena veiqaravi sei tavi, me solia yani na nonai vola ni vuli e rawata, nai tavi e kena dau kei na balavu ni qaravi ni tavi [‘resume’ se ‘curriculum vitae’- CV]. IV. Ni dau vakayacori vakaca na veidigidigi baleta ni bibi ga na veitotaki vakaveiwekani, vakavanua vata, sei to vata se dua ga na lewa veivakalaboci se veivakaisini vakatamata se vakayagataki ga na veikilai, na ‘vesu mona’, na saumi tamata, se na ‘lobby’... ni vaka koya, sa na yaco dina ga na kenai sau. Na kena mataqali ko ya sa yawa sara mai na kena e vakayacora oqo ko Samuela; ko koya sa vagolea taumada vua na Kalou, sa matata sara na vuana. V. *Na Kalou ga sa kila ka raica na veika vuni ni tamata, ko ya na ka e loma se ena yalo ni tamata ka sega na ka e tuba [t.7].* Sa sinai ko Tevita ena yalo kei nai vakarau e donu ka vinaka vua na Kalou; sa yavutu ni nona bula ni vakatawa na sipi, na nona vakabauta na nona Kalou. VI. Eda sa raica na veilumuti e na waiwai a vakayacori vei Saula [wase 8], sa vakayacori talega vei Tevita ka sa soli kina na kaukauwa mai Vua na Kalou, ko ya na kaukauwa mana me curumi kina ena Yalo Tabu ka vakayacora na ka e veivakurabuitaki. VII. Na veilumuti ki nai lesilesi sa ka vaKalou, sa yaga me vakayacori tikoga. Raica ni vakayagataki talega na veilumuti ena waiwai me vakayacori kina na veivakabulai [Jemesa 5:14], oqo e dua talega nai vakavuvuli e yaga me vakasamataki, vei talanoataki ka vakayacori sara.

B. Nai Vakamacala ni Same: *Sa dauvakayagataka vakalevu ko Jisu na Same ena nona vunau kei na nonai vakavuvuli, baleta ga ni sai vakarau ni nodra bula, ena nodra bula vakavuvale kei na lotu mera dau lagata se cavuta na Same. E 150 na Same era a vakasoqoni vata ena dua na gauna balavu, ka ra dau vakayagataka ena nodra: vakacaucautaka na Kalou, ena nodra vakavinavinaka Vua na Kalou, ena nodra*

tusanaka na nodra vakabauta, ena nodra tukuna na nodra vakanuinui, na nodra dui rarawataka na tamata yadua na nodrai valavalaca, kei na Nona Dina tu ga na Kalou ni lomani ira ka me me veivuke. Na uto ni Same sai koya na bibi ni nona vakararavi se vakabauta na Kalou na tamata yadua. Sa vinaka talega meda raica kina na nona tukuna vakadodonu na tamata na nona gagadre se cikecike Vua na Kalou. Na Same sa yaga ena draki ni bula kecega eda kila ka sotava na tamata... meda dauvakayagataka me yaga ki na noda bula ni vakabauta!

II. *Ena vuku ni noda dau taleitaka na Same, ena uasivi meda raica na kenai wasewase e 5 ka muria vinaka nai vola e lima nei Mosese sa vakatokai na Penitatuiki [Penteteuch-pente-5 teuch- nai vola]. Na veiwasewase sa dusia vakararaba ga na veiulutaga sa vakabibitaki ena veivola e lima. Sa kenai balebale ko ya ni Same: 1. Same 1-41 ena salavata kei Nai Vakatekivu [Genesis]. Me vaka ga na veibuli ni Kalou enai akatekivu, na lutu ni tamata enai valavalaca, ka yalataki na veivueti ni Kalou. E levu na Same ogo e tukuni ni a vola ko Tevita ka sa vakaraitaka na nona vakalougatataki na tamata, nona lutu mai na liga ni Kalou, kei na nona vakabulai mai Vua na Kalou. 2. Same 42- 72, na Lako Yani [Exodus], ea vola ko Tevita me baleti Isireli, sa vakarusai ka vakavoui tale. Sa vakabulai Isireli na Kalou, ka sega ni yaga me vaqara tale edua na sala, mera rai ga Vua na Kalou, sai Koya ga na Sala mera vueti ka vakabulai kina. 3. Same 73-89 sa salavata kei na Vunau ni Soro[Leviticus], ea vola ko Esafa kei ira na nona kawa. Sa vakabibitaki kina na Vale ni Soro, na Nona lagilagi na Kalou, sa cecere ka kaukauwa. Sa na gole kina na tamata me vakabulai ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu. 4. Same 90-106, Tiko mai na Lekutu [Numbers], era lewe levu era kainaki ni ra vola ka sa baleta na veiwekani nei Isireli kei na veimatani sa wavoliti koya kei na Nona lewa na Kalou na matanitu ko Isireli kei na veivanua kecega era sa vakarorogo ki na nona lewa. 5. Same 107-150 nai Vakarua [Deuteronomy –deut -2, nomy-law] sa kainaki ni a vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Kalou kei na Nona Vosa. Sa levu kina na sere ni veivakacautaki, veivakarokorokotaki kei na vakavinavinakataki ni Kalou. E levu na Same ogo era sa volai me lagati ena soKalou, ka sa rawa meda vakayagataka talega meda lagata Vua na Kalou, se meda vola eso nai vakarau ni soKalou me salavata kei na veiSame ogo. 6. Na Same 20 e tiko enai matai ni wasewase [1-41], qai raica na kenai vakamacala e cake.*

B. Same 20: I. Na Same 20 sa salavata na kenai naki kei na Same 21 na masu ni qaqa ni bera nai valu kei na kena oti talega nai valu. Sa vakaraitaka na Daunisame na qaqa ena yaco ga ena nodra vakanuinui Vua na Kalou. E rairai volai me baleta na qaqa enai valu me vaka e volai ena II Samuela 10 ko ya na nona valuta ko Tevita ena veiliutaki nei Joape na kawa i Amoni. Sa qaqa ko Tevita. II. Sa tarava ga na masu vua na Kalou ena vakavinavinaka ni sa qaqa enai valu, sa vakadrukai na luvei Amoni. Io nai talanoa sa dusia talega ni na yaco na qaqa enai valu vakayago se vakayalo ni vakararavitaki vua na Kalou. Sa dusia ga ni tamata sa malumalumu, sa gadreva vakalevu na Kalou ena nonai valu vakayalo me vagalalataki kina mai nai vesu ni valavalaca. Na tikina 6, sa vakaraitaka talega na nodra masu na lewe ni vanua me qaqa nodra tui ni sa vukei koya tiko na Kalou ko Jiova. Na tikina e 7, sa tikina me noda tale ga ena vuravura dredre ogo ka dulaki cake ga kina na kaukauwa vakatamata kei na kenai yaragi, “Eso era sa vakararavi ena nodra qiqi ni valu, ka so tale ena sa vakararavi ki na nodra ose, ia keimami sa vakararavi ga ki na kaukauwa i Jiova na neimani Kalou” [FNV]; o koya ko ya na kaukauwa meda vakararavi kina na tamata e vuravura.

C. Ai Vakamacala me baleta nai vola nei Paula vei ira mai Koronica

Nai vavakoso mai Koronika e tauyavutaka ko Paula ena 50 AD/ACE ni oti na nona veisiko ki Aceni [Cakacaka 18:1-7]. Na yavu ni vavakoso ogo na vunau nei Paula vei ira na Jiu ena nodra vale ni lotu, ka so vei ira era a veisau taumada [Cakacaka 18:8]. Nai vola nei Paula ki Koronika ea volai mai Efeso enai ka tolu ni nona kaulotu ko Paula [Cakacaka 19:1-20:1], rauta na 55AD/ACE. Dina ga ni vakatokai mei matai ni vola, ia ea sa volavola oti ko Paula ki nai vavakoso ogo [5:9], ka saumi talega mai, [7:1] ka sa tiki ni vola ogo nai sau ni taro ni vavakoso ogo. E dua na koro levu ko Koronika kai kelekele ni waqa, e tiko ena ceva kei Kirisi. Sa sinai talega ena kena veilasa ka tiko kina na veikalou eso ka vaka kina ko Afarodaite [Aphrodite], na kalou yalewa ka qaravi ena dauyalewa [prostitution]. Ni a yaco me dua na koro ni vakacegu vei ira na sotia mai Roma, ka sa tubu vata kina vakalevu nai valavala ca. E na vosa vakaviti e dau kainaki ko Koronika ni ‘koro ni ca,’ sa dina sara ni koro ni ca. Enai I Koronika sa taumada ni vunau kina ko Paula, ka so vei ira sa lotu era sega ni duavata kei na veika sa vunautaka ko Paula se na kena vakadewataki, ka vakavuna na nodra taroga eso na taro, dua me baleta nonai apositolo; na tawase vakalotu; qaravi ni kalou tani; na bibi ni loloma; na bula ni tucake tale mai na mate. Enai II Koronika sa bibi na veikauwaitaki vei ira sa lotu malumalumu; na bula dauloloma me solia kece ena vukudra na vakaloloma me vaka sa vakayacora ko Jisu ena lomani vuravura ena kauveilatai. Sa bibi me vagolei ira na tamata vei Karisito veitalia ga ena nona malumalumu vakayago, ka ni qai veiqaravi vakavinaka mai na dela ni nona malumalumu. Sa gadreva dina ga na Kalou meda kunea na bula ena yacai Jisu ka tukuni koya tikoga [5:18-19].

II. Koronika 5:6-17: Dina ga ni wasei vakalalai na tikina me golevi, ia meda raica kece na wase 5:1-2: Na taro ni bula vata kei na Turaga: Eda bula tiko ena yago vakayago? se na veisau ki na yago vakayalo? E na wase 4-5:1 eda goleva kina ni bibi me matata ka dodonu na noda taura vakavinaka na duidui ni vakasama vaKirisi ko ya na ‘sereki ni yalo ni sa mate’ [immortality of the soul] kei na vakasama vaKarisito na ‘tucake tale ni yago’ [resurrection of the body]. Na nodai nuinui na tamata vakabauti Jisu Karisito ni da na vakaisulutaki ena yago vakayalo. Na yago vakayalo ogo ena solia ga na Kalou ka sa vakadeitaka [guarantee] na Yalo Tabu ni na noda dina na yago vaKalou ko ya. II. Meda kua sara ni yalolailai, me tudei tu na noda vakabauta, dina ga nida sa via taura totolo na yago vou ko ya, ia meda wawa ga ena vakanuinui ena noda vakabauta, ni na yaco mai na gauna talei ko ya. III. Ni yaco mai na gauna mai muri, ena sega ni dua ena guilecavi, eda na tu kece ena mata ni Kalou ena veilewai. IV. Ena gauna ogo meda tudei mada ga ena noda vakabauta ka vakadeita noda veiwekani kei na Turaga ko Jisu Karisito. Ena yaco mai na veivakalialiai kei na veivakacacani ena vukui Karisito. ‘Keitou sa vakacacani ka vakasewasewani’, sa kaya ko Paula, ‘dou na vakasewasewani ka vakacacani talega; ia meda tudei ga vei Karisito’ [11-13]. Sa sala ga ki na bula tawa mudu, ka sega na takoso [no shortcut]. V. Ko Paula kei ira na nonai tokani era gadreva ga mera vakarokorokotaka ka talairawarawa Vua na Kalou me vaka sa¹ mai vakaraitaka ko Jisu Karisito. Na tamata VaKarisito sa tamata vou, sega ni vakaisulutaki vou, se vakavulici vou, ia e dua sa “buli vou” [new creation] ena nona bula vata kei Karisito;

“Ia, kevaka sa tu vata kei Karisito e dua na tamata, sa qai buli vou, sa lako tani na veika makawa, raica sa yaco me vou na ka kecega” [17]. VI. Na tamata vou vaKarisito sa sereki mai na veivesu ni ca ka sa vakaduavatataki kei na Kalou ena vukui Jisu Karisito. Ni ko sa yacova nai tagede ko ya, sa vakavoui nomu bula se ko sa tamata vou ni tu vata kei Karisito, sa dodonu me yaco meda Dauniveivakaduavatataki [Ministry of Reconciliation] ka sa soli vei keda nai tavi cecere ka bibi me vaka na mata ni dua na matanitu, oi keda eda sa Matai Karisito Jisu se Matataki Karisito Jisu [Ambassador for/of Christ] ena vanua ga eda bula kina. Sai tutu cecere, ia me da ciqoma ena yalo malua kei na yalo malumalumu...oqo na nodai lesilesi, se nai solisoli ni Kalou, meda kua sara ni qaciqacia se dokadoka kina!

D. Ai Vakamacala lekaleka me baleta nai vola se Kosipeli nei Marika: O cei ko Marika? E tolu na yacana: Marika [Marcus] na yacana vakaLatini [Roma], Joni se Jone [Johannan- God has shown grace-Sa vakaraitaka na Kalou nona loloma savu], na yacana vakaIperiu kei Kolobodatuluse [Colobodactoluse -stubby fingers-qaqalo lelevu ka lekaleka] na yacana vaKirisi. Na yaca Jone Marika e yaca vakayagataki vakalevu [common names] ka so na gauna e nai VT e vakayagataki ga e dua na yaca, Jone se Marika, ena yaga me vakuri tale na yacana baleta ga ni vica tiko na Joni se Marika se Joni Marika enai VT kei na i tukutuku ni lotu taumada. Ko ira na DauniVT e duidui na nodra i vakamacala me baleta na yaca Jone Marika. Baleta ni dau kacivi ena yacana vakaRoma Marika, e rairai e dua e toka vinaka. Eda kila ga ni dua na vale levu nei tinana ko Meri e Jerusalemi era dau soqo kina ko Jisu kei na nona tisaipeli kei ira na vakabauta. [Na cauravou a tomani Jisu kei iratou na tisaipeli ki Kecisemani [Marka 14:51,52] e dreti laivi vua nai tutuvi ka ni luvaiwale tu...e rairai e dua ga e yadra cecekala mai me tiko ga ena gauna ni masumasu ka rogoca tiko na masu nei Jisu niratou a moce na tisaipeli, e rairai eratou lako maii nona vale ko Jisu na nona tisaipeli]. Ko ira na lewe 120 era a tiko ena dua na vale levu, na vale a ceguvi iratou kina ko Jisu ena Yalo Tabu [Joni 20], se e a sovaraki kina na Yalo Tabu [Cakacaka 2:1ff]; na vale ni soqo ni sa tucake tale mai na mate ka rairai kina ko Jisu. Sa rairai o koya ga na vale oqo nei Meri kei Jone Kolobodatuluse Marika. A vola ko Joni Marika [Cakacaka 12:12, 13:13] nai tokani nei Panapasa kei Paula. Dina ga ni rau a veileti kina ko Panapasa kei Paula, e muri sai tokani nei Paula, ni a vesu tu mai Roma [Kolosa 4:10; Filimoni 24; 2 Timoci 4:11]. A volai mai Roma ena loma ni 55-65 AD/ACE kai matai ni Kosipeli a volai. Baleta ni a volai mai Roma, e nanumi ni yu ni tukutuku nei Marika ko Pita, nai tokani ka tisaipeli nei Jisu. E a nanumi taumada me vakatokai ga me Kosipeli nei Pita. E vica nai tukutuku me baleti Pita, vakauasivi nona malumalumu, me vaka na ‘Lako tani ki dakuqu, Setani...’ [8:33]. Ko Maciu e vola na bibi ni nona vakatutusa ko Pita, Maciu 16 me baleta ni ko Jisu na Karisito, na Luve ni Kalou kei na vakasama ni vei Pita a kaya kina ko Jisu, ‘ena dela ni vatu oqo au na tara kina nai soqosoqo lewe ni lotu.’[E duidui na vakadewa ni tikina oqo mai na Lotu Katolika vakaRoma kei keda na veimatalotu eso [Protestant churches]. O Pita e a sota ga kei Jisu mai na nona veipapitaisotaki ko Joni; a papitaiso talega kina ko Pita. Mai na Joritani ga e tekivu kina na Kosipeli nei Marika, na vanua ga ka tekivu kina ko Pita. E sega enai vola nei Marika na i tutuktuku ni sucu nei Jisu se na nona gauna ni gone, ia sa tekivusa sara ena nona tukuna na Matanitu ni kalou ka laki tini ena kauveilatai. Nai tinitini ni vola ena wase 16 e veiletitaki vakalevu, e tolu na kena nanuma: 1. Yala ga ena 16:1-8 ena dua nai yatuvosa ka sega ni vakaoti baleta ni tini ga ena ‘afraid of...’ rerevaka..’sa qai tini vinaka e muri vei ira eso me vaka e volai ‘niratou sa rere’. 2. Vakuri ena 16:9-20 ka sa matata vinaka ni kau mai na veivakasama oqo e muri sara me taucoko kina na vakasama me vaka na vo ni Kosipeli, ko ya me tini ena tucake tale, na qaqa ni sa rairai veiirratou na tisaipeli, na nona kaucake ki lomalagi, na yalataki ni nona na lesu tale mai kei na nodratou talai me tukuna nai Tukutuku Vinaka ni veivakabulai. 3. Ka tolu ni otioiti e vakuria ga na tikina e 8, ena 9 kei na 10 me vaka oqo: ‘Eratou sa lako yani vakatotolo na marama ka tukutuku vei Pita kei iratou nonai tokani na vuku ni veika sa yaco. Sa oti koya, sa talai iratou na nona tisaipeli ko Jisu ki na tokalau kei na ra me tukuna nai tukutuku tawa mudu ka savasava mera rogoca na tamata ka vakabulai kina ka tawa mudu’. Baleta ni vakaoqo na kenai tinitini, eso na vakavakatu e lako mai: 1. Ni sega ni vinakata ko Pita me dusi ni taleitaki koya taudua ga ko Jisu [favour] ka

tukuni na veika baleti koya me vaka ni a rairai taudua ga vua ko Jisu [IKoronica 15], e a dresuka laivi. 2. E so era kaya ni rairaia kama na kenai otioti ena kena kama ko Roma...oqori e so ga na vakasama ena veigauna. Ko iratou na vo ni Kosipeli eratou tautauri mai vei Marika, ia ko Marika e levu taudua na caka mana nei Jisu e vola. E sega ni vakabibitaka ko Marika nai vakamacala se nai vakavuvuli nei Jisu, ia sa levu ga nona vakabibitaka na cakacaka ni veivakabulai nei Jisu. Nai naki levu ga ni Kosipeli nei Marika me tukuna se ko cei oqo ko Jisu, bibi na nona cakacaka ka vica ga na nonai vakavuvuli me vaka eda raica ena wase 13. Ko Jisu a lako mai me veivakabulai ka solia nona bula ena vukuda na lewe vuqa [10:45].

D. 1. E na Marika 4: 1-20 [wilika talega na Maciu 13:1-23; Luke 8:4-15] eda wilika kina na vosa vakatautauvata ni veimataqali qele e kaburaki kina na sore ni sila/witi ka ni oqo e duabau ga na vosa vakatautauvata e vakaraitaka ko Jisu na kenai balebale [4:13-20. E sega ni vakaoqo na vo ni vosa vakatautauvata, ka laiva ga ko Jisu mera qai vakadewataka na vakarorogo. E levu nai vakamacala era kaya na Daunivola Tabu me baleta na kena vakaibalebaletaki, ka so e nanuma ni ratou qai vakacuruma ga na tisaipeli e muri. Ia meda kaya mada ga ni sai dusidusi ga ni kena vakaibalebaletaki na vo ni vosa vakatautauvata. Baleta ni goleva na ‘Matanitu Vakalomalagi se Matanitu ni Kalou’ ena vinaka meda raica na veivola eso e koto kina na kenai vakavuvuli ena noda veimatalotu.[Raica na Taro VIII: Na Matanitu ni Kalou, Vola ni Sere ni Lotu Wesele, na Uniting Church, e tiko talega na kena vakadewataka ena Vosa vakaViti, “ka na tu talega na kenai vola ena veimatalotu vaKarisito]. II. E enai Vaqa ni macawa oqo e rua na vosa vakatautauvata me baleta na Matanitu ni Kalou ka talanoataka ko Jisu: I. 26-29: i]. Sa kune ga vei Marika na kena oqo. Nai vakamacala oqo ni Matanitu ni Kalou [ko Maciu e vakayagataka vakalevu na ‘Matanitu Vakalomalagi’] sa kenai balebale ga ‘na Nona Veiliutaki na Kalou’ [the reign of God]. Sa vakayagataka ko Jisu na kaburaki ni sore ni kau, sila se witi se dua nai tei ena qele. Sa vakayacora kece na veika e dodonu me cakava, na nona veisiga ni veiqaravi, nona moce ka yadra, samaka ka vakatawa tiko; sa tubu mai, yacova ni vua. Ni sa matua, sa lako yani me tamusuka ni sa vulai matua. ii]. E vica na vakasama bibi: 1. Sa ka somidi wale nai tavi ni tamata, sa sega ni vakatubura, sa tea ga [raica nai I Koronica 1:12; 3:4-9, 22]; sa matata vakasigalevu ni Kalou ga sa vakatubura. 2. Sa dau vakayagataka ko Jisu na vei ka e tubu e vuravura me vaka na vunikau [nature] me vakatautauvatataka kei na *Matanitu ni Kalou se Nona Veiliutaki na Kalou*. Na tubu cake ni dua na vunikau e na yaco ga, ke ko raica tiko ena veisiga se ko qai laki raica ena veimacawa, veivula se veiyabaki, ena tubu cake ga...na Kalou ga sa vakatubura. Ko ya, era cakacakavata tu na veika e bulia na Kalou e vuravura: na qele, na vakabulabula ni qele, na matanisiga, na vula, na wai, na cagi kei na vei kaukauwa kece tawa raici, sa vukea na tubu kei na bula ni vunikau. 3. Sa na bula cake ga na vunikau [constant growth], ena ‘siga kei na bogi.’ E vica ga na ka e vakayacora na tamata, e rawa ni gumatua ena dua na

siga, ka guilecava e na siga tarava, ia na vu ni kau ena toso ga na kena tubu cake. 4. E na sega ni dua na ka e tarova na tubu cake kei na kena bula, vakavo ga ni vakacacana na tamata. *Ena vaqara ga na vunika e dua tale ga vanua me tubu kina. E na so na gauna ena rawa ni voroka na simede se vatu me tubu ga...ko sa bau raica ko ya!* 5. Sa dau yaco ga mai na gauna ni tatamusuki. Sa rua na ka e yaco: 1. Sa maroroi na sore ni kau vinaka, 2. Na kena ca ena vakamai...sa dusia ga na bula vata kei nai Taukei ni bula, na bula tawamudu kei na Veilewai. 6. Na sore ni kau maroroi sa tiko e loma na bula, ni tei ena qele ena bula tale, sa tomani kina na tawa mudu ni kena bula. Sa vakalevutaki tale ga mai na dua na sore ni kau ki na udolu se milione. iii]. Raica vata na vakasama e 6 e cake ena nona dau vakayagataka ko Jisu ena nona vosa vakatautauvata ni sore ni kau, sai koya na VOSA ni Kalou sa kaburaki, se vunautaki, se vulici se wiliki, sa na kadre ena yalo sa ciqoma; sa tubu ka vua sara, me yacova ni sa matua, sa tamusuka na kenai taukei. Ni ‘moce se yadra’ na kenai taukei, sa kenai balebale ni sa vakayacora na nonai tavi ena veisiga ka sa vakavuna me vua vinaka kina na veika sa tei. *Sa vakasalataki keda ga meda kua ni siova nai tavi ni Kalou, se leqataka nai tavi ni Kalou, laiva ga Vua me vakayacora nonai tavi baleta ni ko sa vakayacora vakavinaka ena yalodina, ena savasava kei na dodonu na nomui tavi se nomui lesilesi.* iv]. Ia sa yaco mai na gauna ni tatamusuku, ko ya nai otioti ni gauna me tauca kina na dauteitei na vua ni nona cakacaka. Eda sa raica vakakina na cakacaka ni Kalou, sa vakayagataki ira na nona tamata mera tukuna na VOSA. Eda sa vakabauta e lewe vuqa ka sa tete kina na Matanitu ni Kalou. Sa matata vakasigalevu ni bula vakayalo e toso tiko ka sega ni tu vakadua; sa dua na gauna ni teitei [ciqociqomi ni Vosa ka vakabauta], sa tubu [sa tubu bulabula ka totoka na bula vakayalo] ka dua talega na gauna ni tatamusuki [sa oti na bula ka sa gauna ni veilewai kei na bula vou]. v. Sa bibi sara me tiko na yalovosota [patience] ni na cava nai lakolako, ena dua na kenai tinitini. Kua sara na yalolailai. vi]. Me matata tu ni dei tikoga na nodai Nuinui, ko ya ko Jisu Karisito. Dina ga ni levu na vosa kei na vakamacala, na vuku era veidreti ka veivakacalai, mo kua ga ni kaya, ‘Au sa soro!’ Sa tiko nodai Nuinui ko Jisu! III. 30-33: Nai karua ni vosa vakatautauvata oqo ena laurai talega ena Maciu 13:31-32, 34 kei na Luke 13:18-19. i]. *Na Matanitu ni Kalou sa tekivu lailai sara me vaka ga na sore ni mosita, na VOSA, sa tei ka sa yaco me dua na vunika levu sara ka yaco mei roro ni manumanu vuka, nodra vale ka nodrai vakavakaruru-sai vakavakacegu talega:* 1. Mai Palesitaina, na vunika na mosita, e dua ga na sore ni kau lailai, ia sa dau tubu me vu ni kau levu, era kania na manumanu na vuana, ka nodrai vakaruru na manumanu vuka kei na manumanu yavaiva ka ra kania na vua ni kau e lulutu ki na qele. 2. Sa dau vakayagataki vakalevu na vunika enai VTM me dusia nodrai soqosoqo na

manumanu [veimatani e vuravura] kai vakavakaruru [raica na Isikeli 17:22ff; 31:1ff; Taniela 4:10, 21]. ii]. Sa tekivu ga vei Jisu na Matanitu ni Kalou, sa lewe vica ga era ciqoma, ka sa tekivu mera lako yani ka laki veivakatisaipelitaki me tarai keda na tamata kecega, ka sa tetevi vuravura raraba. Sa vakayacori tiko na veitalai e vuravura raraba [Maciu 28:16-20; Cakacaka 1:8] Eda sa lewe ni Matanitu ni Kalou [nona veiliutaki na Kalou e na noda bula na tamata], ogo na nodai roro, nodai vakavakaruru, na vanua ni vakavakacegu. IV. Ni ra sega ni kila na tisaipeli nai balebale ni vosa vakatautauvata, sa dau dabe vata kei iratou ko Jisu ka vakamacalataka nai balebale ni veivosa vakatautauvata e dau vakayagataka. Sa dua na ka talei ni dabe vata na qase ni vuli kei na gone vuli, mera veikilai vinaka sara, veisoli vakasama ka rau vuli tiko ga kina na gone vuli kei na qase ni vuli.

3. Na sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods] mo rai kina; na sala ni vakadewataki ni vosa [exegetis]: A. Ni soli mai na leseni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na leseni, tarava nai talanoa ni oti na leseni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31. C. Wilika tale na leseni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lauti iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu. Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Caka/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na “a” “b” “c” lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataki ni gauna [tenses]: “Au a lako!” [past], “au sa lako!” [present] kei “au na lako!” [future]? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena leseni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature]. K. Ia sa dei tu ni ogo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa. L. Sa kena gauna ogo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu, mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M. Na kena i otioti mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa ogo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena yaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc, se cava na kenai balebale /yaga ki nai vavakoso? N. Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara koya.

VEIKAUWAITAKI A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu?

E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili kei Lisa Meo